

**Наталія Попова
(Харків, Україна)**

АНГЛОМОВНА КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

У немовних університетах дисципліни "Іноземна мова" та "Іноземна мова за професійним спрямуванням" становлять складову моделі підготовки спеціалістів. Метою вивчення цих дисциплін є розвиток іншомовної комунікативної компетентності, що включає англомовну компетентність у межах міжнародного, міжкультурного та фахового спілкування. Проблемам формування та розвитку у процесі навчання іноземної мови такого важливого компонента комунікативної культури, як англомовна комунікативна компетентність, присвячені роботи багатьох зарубіжних та вітчизняних учених (D. Hymes, S. Savignon, M. Canale, M. Swain, A. John, Ю. І. Пассов, І. А. Зимняя, О. Б. Тарнопольський та ін.) [1-7]. Однак, незважаючи на численні публікації, багато аспектів даної проблеми не з'ясовані остаточно. Поняття

"іншомовна комунікативна компетентність" ще вимагає вивчення та конкретного наповнення стосовно певних навчальних контингентів.

Метою даної роботи є висвітлення особливостей навчання іноземної мови у немовному ВНЗ з погляду формування та розвитку комунікативної компетентності майбутнього спеціаліста для професійного спілкування, зокрема й засобами іноземної мови в своїй сфері.

Одним із важливих положень сучасної лінгвометодики є необхідність формування у випускників нефілологічних вищих навчальних закладів комунікативної іншомовної компетентності. Це визначається цілеспрямованою підготовкою до повноцінного професійного спілкування, що передбачає такий рівень комунікативних англомовних здатностей, який дозволяє застосовувати іноземну мову для спеціальних (фахових) потреб, реалізації особистих ділових контактів та подальшої професійної самоосвіти і самовдосконалення.

Як стало очевидним для сучасної практики викладання, професійна компетентність випускників немовних вищих закладів освіти включає й іншомовну комунікативну компетентність, що відповідає сучасним тенденціям до глобалізації та принципу "lifelong learning". Нині розвиток суспільства ставить мету підготувати нове покоління освічених фахівців, здатних до перманентної самоосвіти, включаючи застосування для цього англійської мови.

У рекомендаціях Ради Європи [2] метою навчання сучасних мов для комунікації є не лише вивчення певного обсягу програмного матеріалу з будь-якої мови, а вільне спілкування нею, тобто формування у студентів іншомовної комунікативної компетентності.

Як відомо з праць учених, які розробляють теоретичні основи та практику комунікативного викладання, комунікативна компетентність є основою комунікативного підходу до вивчення іноземних мов. Названий метод базується на тому, що процес навчання є моделлю комунікації. Так, застосування комунікативного методу у навчанні іншомовної мовленнєвої діяльності передбачає урахування базових принципів – активізація мовленнєво-розумової діяльності; індивідуалізація за провідної ролі її особистісного аспекту як головного засобу створення мотивації та активності тих, хто навчається, з урахуванням їх життєвого досвіду, контексту діяльності, сфери інтересів, емоційної сфери і статусу; функціональність; ситуативність; новизна [2, 3, 5].

Базовий принцип мовленнєво-розумової активності передбачає, передусім, таку організацію навчання, під час якої студенти постійно беруть участь у процесі спілкування. Для реалізації цього принципу викладач-організатор за допомогою проблемного підходу сприяє активізації мовленнєво-розумової діяльності студентів. Спілкування протягом навчання забезпечує єдність мислення і мовлення, оскільки проблеми та проблемні ситуації, дібрані для заняття, активізують розумову діяльність студентів, коли вони беруть участь у процесі спілкування, "навіть не сказавши вголос жодного слова" [5, с. 121].

Принцип індивідуалізації з стрижневим у комунікативному навчанні, що виступає головним засобом створення мотивації студентів до вивчення англійської мови. Спілкування завжди індивідуальне, суб'єктне, особистісне [2, 3, 5]. Із цим пов'язаний і студентоцентричний підхід – головним у процесі навчання є студент, а не викладач ("learner-centred approach") та особистісний підхід, захоочення, зацікавлення студентів процесом навчання їхніми інтересами, проявом найкращих здібностей і нагальних потреб ("the whole person approach").

Відомий американський мовознавець та антрополог Dell Hymes розробив у другій половині минулого століття концепцію комунікативної компетентності, відповідаючи на концепцію іншого видатного лінгвіста Noam Chomsky (концепцію лінгвістичної компетентності у своїй рідній мові ідеального мовця – concept of the linguistic competence of an ideal native speaker). Dell Hymes сфокусував увагу на важливості володіння правилами використання мовних засобів, без яких намагання застосувати граматичні правила стають марними ("There are rules of use without which the rules of grammar would be useless" [1]).

D. Hymes дав визначення комунікативній компетенції як найбільш загальному терміну для визначення можливостей особистості; компетентність залежить і від знання мови, і від уміння використовувати її залежно від ситуації. З того часу розробляються і уточнюються лінгвометодичні особливості комунікативного підходу до викладання іноземної мови.

Нині визнано, що провідним напрямком викладання іноземної мови у немовному ВНЗ є комунікативний. Одним із головних принципів комунікативного підходу до викладання іноземної мови (Communicative Language Teaching – CLT) є залучення студентів до спілкування засобами англійської мови для досягнення комунікативної швидкості, або спроможності (communicative fluency, communicative ability) [1]. Цієї мети досягають завдяки послідовному, поступовому опануванню навичок спілкування в межах досягнення певної комунікативної мети (communicative competence). Компонентами комунікативної мовленнєвої компетентності зазвичай називають лінгвістичний, соціолінгвістичний та прагматичний. Так, до структури комунікативної компетентності належать: мовленнєва (аудіювання, говоріння, читання, письмо); мовна (лексичні, фонетичні, орфографічні знання); дискурсивна компетенція; соціокультурна та соціолінгвістична; стратегічна [1].

Слід підкреслити важливість урахування у практиці викладання розвитку у студентів компетентності як стосовно усного, так і письмового спілкування. Формування іншомовної комунікативної компетентності спрямовано на засвоєння студентами специфіки комунікативних жанрів, які є визначальними для їх спеціальності. Вміння адекватно застосовувати жанри професійного дискурсу вважається основоположним для здатності брати участь у професійному спілкуванні. У працях таких

видатних лінгвометодистів, як J. Swales, V. Bhatia, J. Flowerdew, A. Johns, B. Paltridge та ін. визначаються та описуються різні жанри, специфіка їх композиційної будови, відповідно до мети та завдань комунікації.

В університетському курсі іноземної мови у немовних ВНЗ багато уваги традиційно приділяється термінології профілюючої спеціальності. При комунікативному підході важливим є (поряд із володінням достатнім лексичним обсягом) розвиток у студентів мовленнєвих умінь використання термінів у діловій конситуації, оперування мовленнєвими формулами для професійного мовленнєвого спілкування, оскільки відомо, що успіх комунікації часто залежить від адекватності форми, жанру, стилю спілкування.

Зростає роль урахування позамовних чинників, які впливають на оцінку комунікативної ситуації в професійному спілкуванні та допомагають планувати комунікативні дії відповідно до умов спілкування та характеристик комунікантів, їх статусу, тощо.

Тому ефективно використовувати контекстуально зумовлені ситуації у навчальному спілкуванні, оскільки студенти мають навчитися оптимально вибирати відповідно до ролі комунікантів жанр та стиль. Мається на увазі значуща комунікація (meaningful communication), варіювання у застосовуваних мовних і мовленнєвих засобах для різних фахових ситуацій. Наприклад, для медиків – опитування хворого, опитування матері хворої дитини, опитування хворої дитини, бесіда колег медиків, надання лікарем інструкцій медсестрі тощо; для митника – запитування громадян, які перетинають кордон і проходять паспортний та митний контроль, мовленнєве реагування на повідомлення, оголошення та інструкції в професійному середовищі, здійснення формальностей під час ділових подорожей, адекватне реагування на особливу точку зору співрозмовника тощо.

О. Б. Тарнопольський визначив основні принципи організації навчальної діяльності студентів немовного університету: принцип комунікативно-особистісної організації навчання; обов'язкового використання і раціонального співвідношення алгоритмічних навчальних дій під час засвоєння мовленнєвої комунікації; організації одночасної навчальної діяльності на заняттях усієї мовної групи студентів під час формування навичок і умінь; взаємопов'язаного навчання різних видів мовленнєвої діяльності з урахуванням їх особливостей і прискореним навчанням сприйняття мовлення; циклічності побудови навчального процесу; раціонального використання рідної мови під час навчання іноземної [7].

Комунікативне аудиторне навчання (communicative classroom activities) повинно включати комунікативні рольові вправи, ділові ігри (role-playing exercises, games) та ін., які дозволяють викладачеві заохочувати студентів та залучати їх до практикування іншомовної комунікації (encouraging learners, involving them in the experience of communication) [3].

У цьому аспекті актуальною є вимога мультидисциплінарної компетентності викладачів іноземної мови, здатних здійснювати комунікативний підхід у своїй педагогічній діяльності. Це передбачає, якнайменше, крім власної професійної компетентності, наявність компетентності у психології, країнознавстві, культурології, дидактиці, методиці, профільній для ВНЗ термінології та под.

Сучасний викладач іноземної мови має сприяти розвиткові комунікативних якостей студентів, закріплюючи їх уміння практичного застосування ділової і спеціальної лексики при діалогічному та монологічному мовленні. Кожне тематичне заняття повинне навчати студентів самостійно порівнювати і аналізувати явища, які вивчаються, за допомогою англійської мови, формувати навички майбутньої професійної діяльності.

Як передбачено в програмах, майбутні спеціалісти повинні вміти встановлювати контакти з іноземними діловими партнерами, брати участь у дискусіях на професійні теми, робити презентації, виступати на міжнародних конференціях, обговорювати питання професійного характеру з іноземними спеціалістами під час лекцій, семінарів, консультацій тощо. Такі цілі визначають види вправ та іншої роботи в аудиторії, спрямовані на участь студентів у різних видах комунікативних подій (learners' participation in communicative events), із перевагою мовленнєвої практики для аудиторної роботи, а тренувальних вправ для домашнього завдання (involving classroom practice and drills are assigned as homework).

Щоб визначити рівень комунікативної компетентності студентів, необхідно оцінити їх швидкість мовлення, зрозумілість повідомлення, кількість зусиль, які витрачаються на досягнення мети спілкування при виконанні завдань на невідготувану комунікацію (fluency, comprehensibility, effort, and amount of communication in unrehearsed communicative tasks) [6, с 135].

Отже, комунікативна спрямованість навчання сприяє практичному оволодінню студентами англійською мовою. Багато науковців показало, що цьому значною мірою допомагає атмосфера колективного спілкування, яке викладач організує із застосуванням комунікативних ситуацій. Ситуації стимулюють студентів до вмотивованого спілкуванням виконання мовленнєвих дій, а комунікація в таких ситуаціях дає студентам змогу свідомо засвоїти іншомовний матеріал.

Література:

1. Hymes D. H. On communicative competence // Pride J. B., Holmes J. Sociolinguistics: selected readings. – Harmondsworth: Penguin. – P. 269–293.
2. Communication in the modern languages classroom Project № 12 "Learning and teaching modern languages for communication" / J. Sheils. – Council of Europe Press, 1993. – 310 p.
3. Savignon S. Communicative competence: theory and classroom practice: texts and contexts in second language learning (2nd ed.). – New York: McGraw-Hill, 1997.
4. Johnson K., Morrow K. Communication in the Classroom. – Longman Group, 1992. – 140 p.
5. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычной речи. – М., 2001. – 212 с.

154 «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії»

6. Byram M. Routledge Encyclopedia of Language Teaching and Learning. – London and New York: Routledge Taylor & Francis Group. 2004. – P. 135.
7. Тарнопольський Б. Методика викладання англійської мови. – К.: Вища шк., 1993. – 167 с.

2015

XVIII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція

29 – 30 вересня 2015 р.

Проблеми та перспективи розвитку
науки на початку третього тисячоліття
у країнах Європи та Азії

Секції:

Біологічні науки

Географія та геологія

Державне управління

Екологія

Економіка

Історія

Математика

Мистецтво

Педагогіка

Політологія

Право

Психологія

Соціологія

Технічні науки

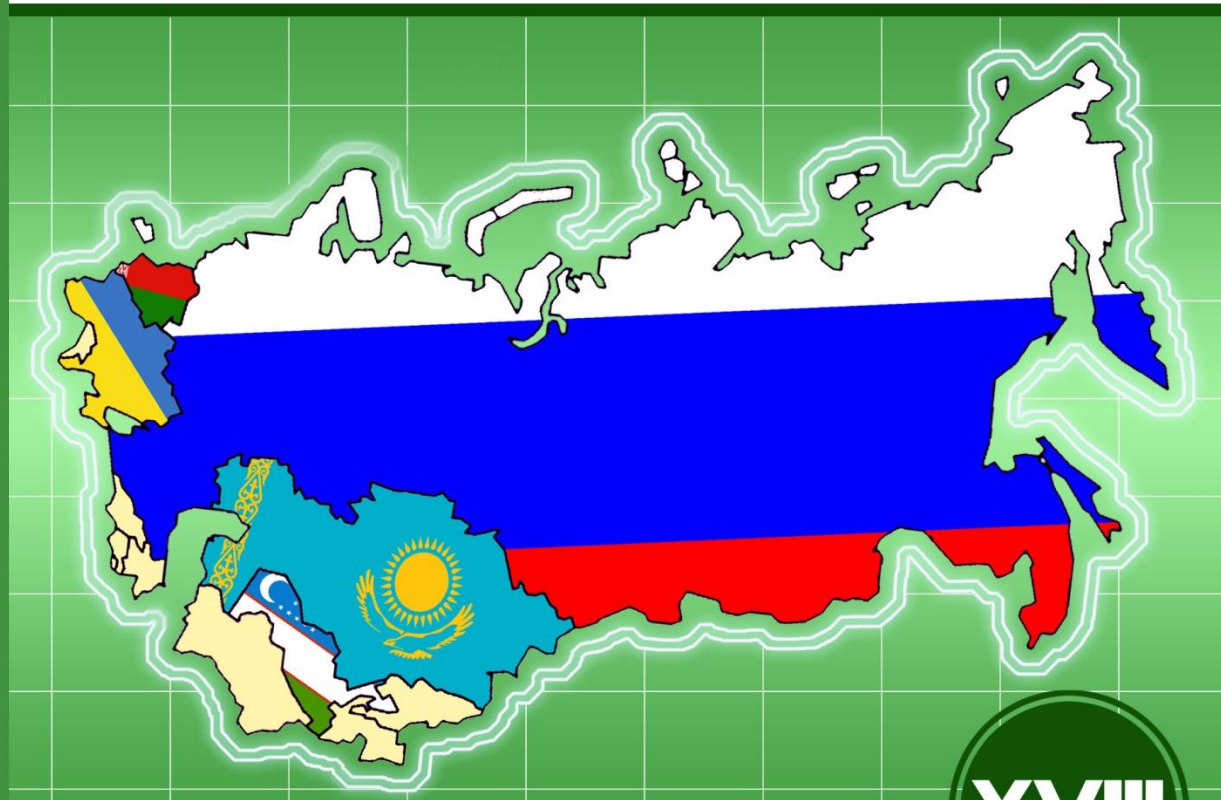
Сучасні інформаційні технології

Соціальні комунікації. Медіа.

Фізична культура та спорт

Філологічні науки

Філософія

Переяслав-Хмельницький
2015

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди»

молодіжна громадська організація
«НЕЗАЛЕЖНА АСОЦІАЦІЯ МОЛОДІ»

студентське наукове товариство історичного факультету
«КОМІТЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ ТА СУЧАСНОСТІ»

МАТЕРІАЛИ

XVIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
**«Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у
країнах Європи та Азії»**

29 – 30 вересня 2015 р.

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ УКРАИНЫ
ГОСУДАРСТВЕННОЕ ВЫСШЕЕ УЧЕБНОЕ ЗАВЕДЕНИЕ
«Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет
имени Григория Сковороды»

молодежная общественная организация
«НЕЗАВИСИМАЯ АССОЦИАЦИЯ МОЛОДЕЖИ»

студенческое научное общество исторического факультета
«КОМИТЕТ ИССЛЕДОВАНИЯ ИСТОРИИ И СОВРЕМЕННОСТИ»

МАТЕРИАЛЫ

XVIII Международной научно-практической интернет-конференции
**«Проблемы и перспективы развития науки в начале третьего тысячелетия в
странах Европы и Азии»**

29 – 30 сентября 2015 г.

СБОРНИК НАУЧНЫХ РАБОТ

Матеріали XVIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії» // Збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2015 р. – 175 с.

Материалы XVIII Международной научно-практической интернет-конференции «Проблемы и перспективы развития науки в начале третьего тысячелетия в странах Европы и Азии» // Сборник научных трудов. – Переяслав-Хмельницкий, 2015 г. – 175 с.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

В.П. Коцур,

доктор історичних наук, професор, дійсний член НАПН України,
ректор ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

В.П. Коцур,

доктор исторических наук, профессор, действительный член НАПН Украины, ректор ГВУЗ
«Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды».

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

С.М. Рик – к.ф.н., доцент;
Я.О. Потапенко – д.і.н., професор;
Т.М. Боголіб – д.е.н., професор;
Г.Л. Токмань – д.п.н., професор;
Н.В. Ігнатенко – к.п.н., професор;
В.В. Куйбіда – к.біол.н., доцент;
В.А. Вінс – к.псих.н.;
Ю.В. Бобровнік – к.і.н.;

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

С.М. Рик – к.ф.н., доцент;
Я.О. Потапенко – д.и.н., профессор;
Т.М. Боголиб – д.э.н., профессор;
Г.Л. Токмань – д.п.н., профессор;
Н.В. Игнатенко – к.п.н., профессор;
В.В. Куйбида – к.биол.н., доцент;
В.А. Винс – к.псих.н.;
Ю.В. Бобровник – к.и.н.;

Члени оргкомітету інтернет-конференції:

Ю.В. Бобровнік,
А.П. Король,
Ю.С. Табачок.

Члены оргкомитета интернет-конференции:

Ю.В. Бобровник,
А.П. Король,
Ю.С. Табачок.

Упорядники збірника:

Ю.В. Бобровнік,
А.М. Вовкодав.

Составители сборника:

Ю.В. Бобровник,
А.М. Вовкодав.